

РЕЦЕНЗІЇ ТА ОГЛЯДИ

І. Є. Головаха-Хікс

ПІДРУЧНИК ЗІ СЛОВ'ЯНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В КАНАДІ

Kononenko N. Slavic Folklore: a Handbook. – Westport (Connecticut); London: Greenwood Press, 2007. – 209 pp.

Протягом ХХ ст. слов'янська фольклористика через тогочасні історичні обставини розвивалася, не маючи активного діалогу зі світовою фольклористикою, формуючи власні напрями, шляхи розвитку та пріоритети. Унаслідок цього більшість концепцій і методів, запропонованих слов'янськими вченими, залишилися невідомими поза їхнім світом. Лише окремі теорії та прізвища набули світового визнання. Безумовно, кожен фольклорист знає праці М. Азадовського та В. Проппа, на які постійно посилаються у своїх доповідях і статтях сучасні американські, німецькі, фінські дослідники. Але більшість досліджень і, що особливо прикро, величезні масиви фольклорних матеріалів ніколи не перекладали, тож вони поширилися у світовій фольклористиці менше, ніж тексти індіанців або австралійських аборигенів, які принаймні вивчали та перекладали західноєвропейські й американські дослідники.

Так само західні концепції до середини 1990-х років були маловідомі в середовищі слов'янських дослідників (особливо у східнослов'янській фольклористиці). Протягом десятиріч слов'янська та західна науки розвивалися паралельно, і до сьогодні тексти слов'янського фольклору не є основою теоретичних досліджень західних фольклористів. А теоретичні концепції, популярні в слов'янському світі, практично не відомі на Заході.

Розвиток фольклористики й етнології у слов'янському середовищі, особливо фіксація традиційних прозових і музичних жанрів, відбувався протягом усього ХХ ст. надзвичайно активно. Збирачами та дослідниками кінця ХІХ – початку ХХІ ст. зафіксовано величезний масив фольклорного матеріалу та інформації щодо виконавців і осередків. Починаючи із середини ХІХ ст., учені, письменники, діячі культури та збирачі активно опрацьовували народну творчість. Інтерес до фольклору був жвавим за різних історичних часів та обставин не лише в середовищі науковців. Так склалося, що він завжди перебував у центрі соціально-політичного та культурного життя – або як шлях до романтизації народу за посередництвом його творчості, або як засіб політичної пропаганди, або як свідчення національної ідентифікації та джерело гордості нації. Тому слов'янські вчені завжди надавали перевагу фіксації «монументальних» традиційних жанрів: казок, легенд, балад, історичної епіки.

У середині 1990-х років слов'янські фольклористи й етнологи активно долучилися до світового наукового життя, праці західних учених почали перекладати, а ідеї слов'янських науковців пропагувати у світі. Однак і сьогодні слов'янський фольклор залишається маловідомим на Заході. Майже не існує фундаментальних теоретичних досліджень, присвячених слов'янській фольклористиці. Бракує також підручників, за якими студенти й аспіранти могли б вивчати історію та теоретичні питання слов'янських фольклору і фольклористики.

Саме тому підручник «Слов'янський фольклор», виданий канадською науковицею Н. Кононенко у 2007 році (*Кононенко Н. Слов'янський фольклор: Підручник. – Вестпорт (Коннектикут); Лондон: Грінвуд Прес, 2007. – 209 с.*), є надзвичайно важливою публікацією як для західної фольклористики, так і для слов'янської науки. Насамперед це видання стає в пригоді вченим, які цікавляться історією слов'янської фольклористики, теорією традиційного фольклорного жанру, а також

загальними питаннями слов'янських фольклористики та етнографії. Крім того, воно може знадобитись усім, кому небайдужі історія, культура й етнографія слов'янських народів. Ця книга не є популярною, бо передбачає знання слов'янської історії та розуміння фольклористики як наукової дисципліни. Підручник розрахований не на широку аудиторію, а, радше, на фахових науковців, викладачів, студентів і аспірантів. Цікавим він є й для слов'янських учених, оскільки дає можливість побачити, як вітчизняну науку сприймають на Заході.

Структуру «Слов'янського фольклору» побудовано в такий спосіб, щоб допомогти читачеві повільно ввійти у світ слов'янської фольклористичної спадщини, зрозуміти слов'ян як етнічну єдність, ознайомитися з історією релігії (зокрема з її найдавнішими формами) та скласти уявлення про жанрову класифікацію аналізованого фольклору. Підручник складається з п'яти частин, чотири з яких – теоретичні.

У «Вступі» (перша частина) авторка подає загальну характеристику слов'ян, ознайомлює читача зі слов'янською міфологією та первісними формами релігії.

Другу частину – «Визначення та класифікація» – присвячено фольклорним жанрам, особливу увагу приділено епічним і прозаїчним. Ця частина акцентує увагу переважно на східнослов'янському фольклорі, зокрема на жанрах і текстах українського та російського походження. У цьому полягає один з недоліків підручника – південному та західному слов'янському фольклору приділено значно менше уваги.

Третя частина «Приклади та тексти» є своєрідним додатком, який ілюструє теоретичні положення перших двох частин. Ця частина є особливо цікавою для студентів і аспірантів, які вивчають культуру, фольклор, етнографію слов'ян, а також для всіх, хто бажає ознайомитися зі слов'янським фольклором. Авторка наводить коментарі до кожного з текстів, які допомагають читачеві краще зрозуміти культурний та історичний контексти.

Найцікавішою, на наш погляд, є четверта частина – «Дослідження та підходи». Тут особливу увагу приділено науковим школам, методам і підходам, а також збирацькій діяльності слов'янських фольклористів. Ці питання розглянуто в історичній динаміці: дорадянська та радянська фольклористика, пострадянська наука в слов'янських країнах, які або входили до складу Радянського Союзу, або перебували під його ідеологічним контролем. Слід зазначити, що увагу приділено лише розвитку фольклористики в країнах, що входили до складу Радянського Союзу. Авторка аналізує як розвивалася фольклористика в ХІХ ст., у дорадянські часи на початку ХХ ст., пояснює, у чому полягав негативний вплив тоталітаризму на розвиток фольклористичної науки. Крім того, Н. Кононенко дослідила причини популярності тих чи інших жанрів серед фольклористів і збирачів фольклору.

Досить важливим є той момент, що авторка аналізує фольклор у культурному та історичному контексті. Особливо виразно це виявилось в останній, п'ятій частині підручника, яка називається «Контекст». Тут фольклор розглянуто як складник музичних, прозових, поетичних, драматичних творів і кінематографа. Ця частина більша, ніж попередні, вона орієнтована на загальну читацьку аудиторію.

Слід зауважити, що «Слов'янський фольклор» – це насамперед підручник, завданням якого є скласти у студентів уявлення про фольклорну традицію слов'янських народів, ознайомити їх із жанровою класифікацією і актуальними теоріями та концепціями. Головною аудиторією цього підручника є студенти й аспіранти, яких цікавлять історія, культура, релігія та фольклор давніх і сучасних слов'ян. Підручник є важливим кроком у сфері обміну культурно-науковим знанням між західними та слов'янськими фольклористами.